106-108 SOSIOLOGI I DAG, ÅRGANG 43, NR. 4/2013

Carolina Øverlien (2012). *Vold i hjemmet – barns strategier*.
Oslo: Universitetsforlaget, 248 s.

Anmeldt av Anne Solberg

Carolina Øverlien har skrevet en bok om barn som opplever vold hjemme. Formålet med boka er å gi en forståelse av handlingsstrategiene deres, og den situasjon de befinner seg i. Hun har et solid faglig grunnlag for å gjøre akkurat det. Intervjuer med 25 unge mennesker utgjør den empiriske basis for boka, og barndomssosiologi og narrativ teori har gitt føringer for analysene. Øverlien har en ambisjon om å gi et annet og alternativt bilde til det som dominerer forskningsfeltet om barn og vold, der hovedvekten legges på symptomer og effekter. Dette prosjektet er ikke nytt. Øverlien har gitt viktige bidrag til å styrke et barnesentrert perspektiv i en årrekke, og vi er flere som har delt dette prosjektet med henne. En bok åpner for langt flere ord enn det knappe artikkelformatet. Forfatteren har brukt denne muligheten godt.

Boka er skrevet for et bredt publikum. Forfatteren henvender seg til fagfolk av ulikt slag. Da jeg bladde i den første gang, hadde jeg en slags forestilling om at når forfatteren går så bredt ut, vil boka ha mindre tyngde som ren fagbok. Etter å ha lest en stund, så jeg at mine antakelser var helt feilslåtte. Det første kapitlet gir en god innledning både til begrepsbruk og teoretiske utgangspunkter, jeg liker metodekapitlet godt, og de siste kapitlene om samfunnets respons, barnas handlingsrom og praktiske implikasjoner er viktige. Men det er mens jeg leser de to analysekapitlene om barns fortellinger og handlingsstrategier at min begeistring virkelig vekkes. For meg ser det ut til at det arbeidet forfatteren har nedlagt for å gjøre teksten tilgjengelig for et bredere publikum, har bidratt til å gi analysene et særlig faglig løft.

Hva er det jeg liker så godt? Først og fremst gleder jeg meg over å lese en tekst som inviterer til dialog og medtolkning. Forskeren er tydelig til stede gjennom formuleringer som "… dette kan vi forstå som …", og "… en mulig tolkning kan være …", og åpner dermed for at leserne kan komme med supplerende, og noen ganger også alternative tolkninger. Jeg setter også pris på en nøktern språkføring. Barneforskning kan være preget av forskernes normative stillingtagen, og slik er det i enda sterkere grad når det gjelder barn som har vanskelige livsbetingelser. Unntakene er mange, men de legges ekstra merke til.

I kapittel 3 analyseres åtte historier om vold med en narrativ tilnærming. Dette er tungt stoff å lese. Når barna er modige nok til å fortelle, må vi være

modige nok til å høre på, formaner forfatteren oss om. Og hun hjelper oss å tåle det. Carolina Øverlien lar informantene sine komme til orde, men ikke gjennom et mikrofonstativ. Hun gjør analysegrepene så tydelige at vi ikke glemmer at det er forskerens analyse av fortellingene vi leser. Det teoretiske utgangspunktet for studien får vi beskrevet innledningsvis, men det er først når jeg leser barnas historier at jeg skjønner ordentlig på hvilken måte en narrativ tilnærming åpner for å forstå hvorfor informantene velger en fortellende form. Her gir forfatteren oss en påminnelse om modellen som er benyttet til å analysere narrativenes struktur, og henviser til leservennligheten når hun ikke gjentar modellens begreper, men "velger ut de delene av modellen som er nyttige for å belyse den strukturen som er av betydning for tolkningen" (s. 70).

Med dette grepet modererer hun modellen, og styrker grunnlaget for en erfaringsnær og empiristyrt analyse.

I kapittel 4 flytter Øverlien blikket fra *hvordan* barna *forteller* om volden hjemme til hva de *gjør* mens volden pågår, og før og etter voldshendelsene. Også når jeg leser denne delen gleder jeg meg over at analysegrep gjøres eksplisitte; at det er hun som forsker som *anlegger* et barneperspektiv og *forstår* barna som aktører. Dette er kjærkomne presiseringer.

Forfatteren understreker at det ikke er grunn til å sette opp barns aktørskap og offerposisjon som motsetninger, og det er kjente takter, men hun viser også hvordan barn handler *og* er redde, og hvordan hun som forsker tolker: "Samtalen blir en strategi som viser seg å være effektiv for å dempe volden, men som jeg samtidig tolker som emosjonelt krevende …" (110)

Carolina Øverlien har valgt *strategier* som betegnelse på barnas handlinger. Den termen har jeg også overveid å ta i bruk i egne analyser, men har avholdt meg fra det, litt vagt begrunnet med at termen har normative konnotasjoner. Øverliens presiseringer om at formålet med analysen *ikke* er å bedømme eller definere en handling, gjør at jeg blir mindre skeptisk til termen. Men det er først når jeg får med meg at det er et tydelig trekk ved materialet hennes at barnas handlinger inngår i en mer eller mindre bevisst plan for å nå et spesifikt mål, at jeg ser at termen er velvalgt.

Termen *ansvar* skurrer også litt for meg. Jeg forbinder den med noe som er feil, og med et påbud om å befri barna for en byrde de ikke skulle hatt, og med lite åpning for utforskning. Men når Carolina Øverlien konkretiserer hva ansvar kan innebære av handlinger – for eksempel at en storebror trøster, tørker tårer og beroliger sine yngre søsken – blekner den normative kon-

notasjonen av termen, og det åpnes opp for å se på hva dette betyr for storebror i neste omgang.

Metodiske spørsmål gis fyldig omtale i et eget kapittel tidlig i boka, men forfatteren tar også med seg noen elementer inn i analysekapitlene, slik hun gjør med teorigrunnlaget. Vi får vite at forskeren ikke går åpent ut, men *tilrettelegger* for barnas fortellinger om håndtering, ved å annonsere i invitasjonen om å delta at prosjektet søkte kunnskap om hva de hadde gjort og ikke gjort, og følge opp underveis i intervjuet med spørsmål om konkretiseringer: "Kan du fortelle om en sånn spesifikk situasjon, når du har våknet midt på natten og det har skjedd, hvor du var, hva som skjedde og hva du gjorde (s.70)? Akkurat interaksjonen mellom de to partene skulle jeg gjerne visst mer om, for å kunne forankre *samarbeidet* (en term Øverlien selv benytter) bedre empirisk.

Carolina Øverlien har skrevet en bok om barn. Hvordan og hva mødrene deres ville ha fortalt om volden de ble utsatt for, er ikke tema her. Likevel gir analysene grunnlag for noen refleksjoner over de to gruppenes handlingsrom. Øverlien peker på at det rommet generelt er mindre for barn enn for voksne, og det bestrider jeg ikke. Men analysene illustrerer samtidig at barna kan ha bedre tilgang på signifikante andre enn mødrene sine, først og fremst gjennom sin tilknytning til skolen. I Øverliens eget materiale er det bare noen få av barna som har fortalt om volden hjemme til læreren sin eller helsesøster, og disse har ikke gått videre med det de har fått høre. Et mer omfattende materiale vil gi innsikt i hvordan fagfolk på skolene *er*, og *kan* være, signifikante budbringere av barnas fortellinger om volden hjemme. Kan et slikt tema belyses ved en annen anledning?